

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА РОЛЬ АКЦИЗНОГО ОПОДАТКУВАННЯ

Стаття присвячена оцінці фінансового та регулюючого ефектів акцизного оподаткування на прикладі акцизного податку з тютюнових виробів. Проаналізовано погляди науковців щодо функцій акцизного податку. Узагальнено та згруповано підходи щодо визначення функцій податку. Визначено ключові функції акцизного податку. На прикладі акцизу з тютюнових виробів проаналізовано реалізацію цих функцій в Україні. Здійснено моніторинг надходжень акцизного податку з тютюнових виробів та визначено їх частку у податкових надходженнях Державного бюджету України. Наведено фактори, які сприяли збільшенню надходжень акцизного податку. Побудовано модель залежності між кількістю курців та надходженнями акцизного податку в Україні. Зроблено прогноз обсягу надходжень податку та кількості курців на основі фактичних даних за 2008-2015 роки. Визначено проблеми національної економіки, що перешкоджають реформуванню акцизного оподаткування.

Ключові слова: акцизний податок, фінансова функція, регулююча функція, тютюнові вироби, податкові надходження.

Хомутенко Алла, Сало Катерина

СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ РОЛЬ АКЦИЗНОГО НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

Статья посвящена оценке финансового и регулирующего эффектов акцизного налогообложения на примере акцизного налога с табачных изделий. Проанализированы взгляды ученых относительно функций акцизного налога. Обобщены и сгруппированы подходы к определению функций налога. Определены ключевые функции акцизного налога. На примере акциза с табачных изделий проанализировано реализацию этих функций в Украине. Осуществлен мониторинг поступлений акцизного налога с табачных изделий и определена их доля в налоговых поступлениях Государственного бюджета Украины. Приведены факторы, которые способствовали увеличению поступлений акцизного налога. Построена модель зависимости между количеством курильщиков и поступлениями акцизного налога в Украине. Сделан прогноз объема поступлений налога и количества курильщиков на основе фактических данных за 2008-2015 годы. Определены проблемы национальной экономики, препятствующие реформированию акцизного налогообложения.

Ключевые слова: акцизный налог, финансовая функция, регулирующая функция, табачные изделия, налоговые поступления.

Khomutenko Alla, Salo Kateryna

SOCIO-ECONOMIC ROLE OF EXCISE TAXATION

The article is devoted to assessing the fiscal and regulatory effects of excise taxation on example of the excise tax on tobacco products. The analysis of the views of scientists on the functions of the excise tax was made. The approaches in determining the functions of the tax were overviewed and grouped. The key functions of excise tax were determined. Realization of these functions on example of the excise tax on tobacco products in Ukraine was analyzed. Monitoring revenues from the excise tax on tobacco products was done and their share in the tax revenues of the State Budget of Ukraine was determined. Factors that contributed to increasing revenues from the excise tax were shown. The model of dependence between the number of smokers and revenues of excise tax in Ukraine was created. Forecast of tax revenues and the number of smokers based on actual data for 2008-2015 was made. The problems of the national economy hindering the reformation of the excise taxation were determined.

Keywords: excise tax, fiscal function, regulatory function, tobacco products, tax revenues.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Відчужені у вигляді податків кошти фізичних та юридичних осіб виступають не лише джерелом фінансування органів публічної влади, а й являються потужним важелем економічної політики держави, виконують функції по регулюванню економічних процесів, забезпеченню соціальних гарантій. Саме це обумовлює необхідність дослідження сутності та ролі податків в економічній та соціальній системах держави.

Як відомо, економічна сутність податків проявляється через їх функції. У цьому контексті підходити до дослідження природи будь-якого податку необхідно з вивчення проявів його функціонального навантаження. Функції податків є похідними від функцій фінансів, однак масштаб їх реалізації значно вужчий. Більшість науковців сходяться на думці, що функції податків доцільно розділити на дві групи: основні, до яких відносять фіскальну, регулюючу і контрольну, та додаткові або ж підфункції, серед яких можна виокремити стимулюючу, розподільну, накопичувальну та інші залежно від погляду автора. Варто зазначити, що основні функції притаманні кожному податку і реалізуються в певних пропорціях, а додаткові можуть як бути, так і ні в механізмі окремого податку. Співвідношення між функціями визначається конкретними політичними та соціально-економічними умовами етапу розвитку держави.

Історично склались дві форми податків: прямі та непрямі. Для перших характерним є стягнення в результаті придбання та накопичення матеріальних благ, які залежать від доходу або майна. При цьому носієм податку та його платником є власник доходів або майна. Непрямі податки – це податки, що визначаються розміром споживання і не залежать від доходу чи майна платника. Непрямі податки включаються до ціни товару як надбавка, тобто сплачує їх кінцевий споживач. Одним із видів непрямих податків є акцизи, які діляться на універсальні та специфічні. В Україні до першої групи відносять податок на додану вартість, а до другої – акцизний податок. Акцизний податок посідає вагоме місце як у податковій, так і бюджетній системах нашої держави, оскільки через цей непрямий податок держава має можливість здійснювати перерозподіл фінансових ресурсів між різними суб'єктами: населенням, суб'єктами господарювання, резидентами і нерезидентами та ланками бюджетної і податкової систем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій та виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Такі теоретики як: Коротун В. І., Бандурка О. М., Сушкова О. Є., Кучерявенко М. П., Юткіна Т. Ф., Тегетаєва О. Р. та широкий перелік інших видатних вітчизняних та зарубіжних дослідників [1-13] досить розгорнуто вивчали функції акцизного податку. Однак, зважаючи на високу цінність цих напрацювань, необхідно зауважити, що вчені не дійшли до єдиної думки щодо функцій акцизного податку та його ролі в економічній та соціальній системах держави. Крім цього, існуюча в Україні система акцизного оподаткування є доволі суперечливою як з погляду її реформування парламентарями, так і з точки зору громадян, які є кінцевими споживачами підакцизної продукції. З огляду на це, дане питання потребує подальших ретельних теоретичних досліджень у зазначеному напрямку.

Мета статті полягає в аналізі існуючих підходів до визначення функцій акцизного податку, а також у виявленні фіскального та регулюючого ефектів акцизного оподаткування на прикладі акцизного податку з тютюнових виробів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існують різні погляди на функції акцизного податку серед українських та зарубіжних науковців. Думки вчених, що займались науковою роботою з дослідження даного питання, умовно можна згрупувати у три блоки (рис. 1).

Рис. 1. Позиції вчених щодо функцій акцизного податку (побудовано за даними [1-13])

До першого блоку відносимо науковців, які зосереджують свою увагу на вивченні двох ключових функцій – фіскальної та регулюючої. Так, наприклад, Бандурка О. М., Понікаров В. Д., Попова С. М. вважають, що «акцизний податок втілює у собі як фіскальну функцію, поповнюючи бюджет, так і регулюючу, коригує попит та пропозицію на підакцизні товари» [1, с. 49].

Характеристика акцизного податку деталізується реалізацією цим податком традиційних для податків функцій, серед яких виділяють фіскальну й регулюючу – стверджує к.ю.н. Саленков А. В. До того ж, «акцизний податок досить специфічно поєднує у собі ці дві спрямованості податкового впливу на суспільне виробництво» [2, с. 370].

На думку дослідниці Тегетаєвої О. Р., акцизам притаманні дві функції: фіскальна та регулююча. При цьому, за її словами, вони виконують «двоюку роль» [3, с. 60]: являються одним із основних джерел доходів держави та способом регулювання співвідношення попиту та пропозиції через обмеження споживання певних груп товарів, а також засобом вилучення надходів компаній, що видобувають мінеральну сировину та виробляють спирт і алкогольну продукцію.

Схожу думку мають і науковці Романовський М. В. [4] та Юткіна Т. Ф. [5]. Вони визнають лише дві податкові функції акцизів: фіскальну та регулюючу, вважаючи контрольну і стимулюючу – функціями держави в системі управління процесом оподаткування, які не мають стосунку до податку як економічної категорії. Ми розділяємо таку думку, вважаючи, що функція контролю повністю покладається на систему адміністрування податків.

Таким чином, з вищезазначеного видно, що перша група дослідників відштовхується від двох із трьох основоположних функцій податків – фіскальної та регулюючої.

Наступна група вчених пропонує досягти компромісу у реалізації фіскальної, регулюючої функцій акцизного податку та на власний погляд виокремлює різноманітні функції, які за своєю дією є похідними від регулюючої. Наприклад, к.е.н., с.н.с. Національного університету ДПС України Коротун В. І. стратегічним завданням формування та реалізації акцизної політики в Україні вважає побудову фіскально-регулюючої моделі акцизного оподаткування, основною метою якої, на думку автора, є компромісна реалізація фіскальної, регулюючої та соціальної функції акцизного податку [6, с. 7]. Варто також зазначити, що дослідник в одній із своїх попередніх праць акцентує увагу на одночасній реалізації чотирьох функцій акцизного податку: «...компромісна реалізація фіскальної, регулюючої, соціальної та екологічної функції акцизного податку» [7, с. 100]. Вважаємо, що виділення екологічної функції є необов'язковим, оскільки її роль, за словами автора, виконує соціальна функція податку. Крім цього, видається малоімовірною одночасна рівномірна реалізація одразу трьох функцій акцизного податку, оскільки акцизний податок не є універсальним як, наприклад, податок на додану вартість, податок з продажу чи податок з обороту.

Дещо відмінну думку наводить к.е.н., доц. Сушкова О. Є.: «кожен з методів адміністрування виконує своє завдання з метою забезпечення ефективної реалізації фіскальної функції акцизного оподаткування та підвищення якості податкового контролю в цій сфері» [8, с. 202]. Автор робить акцент на здійсненні двох із трьох основних функцій податків – фіскальній та контрольній, не згадуючи при цьому регулюючу, яка, на думку більшості науковців-економістів, є визначальною функцією податків взагалі та акцизного податку зокрема.

За словами Даценко Г. В., акцизний податок виконує такі функції: фіскальну, регулюючу та соціальну. Автор у своєму науковому дослідженні пропонує розглянути кожна з них більш детально: «фіскальна функція акцизного податку полягає в постійному наповненні державного бюджету та формуванні централізованих фінансових ресурсів для виконання державою своїх обов'язків. Її особливість полягає в тому, що вона забезпечує постійне та стабільне надходження коштів»; «регулювання сплати акцизного податку є досить важливим, оскільки акцизний податок нараховується на ті товари та послуги, що є популярними незалежно від фінансового стану країни, а тому дохід таких підприємств залишається відносно стабільним»; «соціальна функція акцизного податку є пов'язаною з регулюючою» [9, с. 95]. Науковець доходить до висновку, що виділена нею соціальна функція є близькою за своєю сутністю до регулюючої, тому її виокремлення, на нашу думку, не є доцільним.

Третя група дослідників акцентує увагу саме на регулюючій функції як унікальній, притаманній акцизному податку. Так, особливістю акцизного податку, на думку колективу кафедри правознавства ЛНУ ім. І. Франка, є яскраво виділена регулююча функція податку, яка передбачає коригування попиту і пропозиції при підвищенні ціни товару за рахунок включення до неї акцизу. Держава накопичує фінансові ресурси, одержані від сплати акцизного податку, та використовує їх на фінансування соціальних та інших необхідних державних програм [10]. Можна цілком погодитись з твердженням цього колективу дослідників, оскільки через регулюючу функцію держава має змогу як активно здійснювати вплив на пропозицію через інструмент податку, так і впливати на роздрібну ціну,

тим самим стримуючи попит на споживання продуктів, які несуть шкоду здоров'ю громадян та навколишньому середовищу. В кінцевому підсумку, це позитивно впливає на дохідну частину бюджету держави, тобто одночасно реалізується й фіскальна функція.

Дослідник Макаренко В. В. наголошує на тому, що одним з ключових питань при реформуванні акцизного податку в Україні є визначення балансу між виконанням акцизним податком фіскальної функції, яка проявляється в формуванні доходної частини бюджету, та регулюючої, адже саме акцизний податок є одним з найголовніших інструментів обмеження споживання шкідливих для здоров'я та екології продуктів. Так, науковець відзначає: «одним із аспектів реформування оподаткування акцизним податком в Україні є підвищення рівня виконання ним функції обмеження споживання шкідливих для здоров'я товарів» [11, с. 323]. Вважаємо, що зазначений напрям реформ більш характерний для країн, що перебувають на шляху інтенсивного розвитку економіки, а для України більш прийнятною на даному етапі є фіскальноорієнтована модель.

Необхідно зазначити, що д.е.н., доц. Покатаєва О. В. приходять до висновку, що «відмінною рисою акцизів є виконання ними регулюючої функції, суть якої полягає в здатності акцизів впливати на обсяги експорту та імпорту продукції, а також у можливості обмеження споживання деяких видів товарів, приклад, здійснення непрямого впливу на суб'єктів господарювання, що виготовляють та реалізують суспільно небезпечні види товарів» [12, с. 745]. За словами дослідниці, це можливо здійснювати шляхом скорочення купівельного попиту шляхом введення занадто високих ставок акцизного податку на такі товари, що призводить до значного зростання цін. Варто відзначити таку думку автора, оскільки жоден інший податок не несе у собі такої ролі.

Близьку наукову позицію має Кучерявенко М. П. Дослідник підкреслює, що регулююча функція акцизного податку трохи превалює над фіскальною [13, с. 361]. Безумовно, доходи бюджету складно уявити без акцизних надходжень, однак цінова надбавка на етапі реалізації в формі акцизного податку в змозі створити значні перешкоди у доступності певного товару для цілих верств населення. Так, тривалий час акцизний податок в Україні позиціонувався як «податок на розкіш»: у 90-ті роки минулого століття підакцизними товарами тривалий час були ювелірні вироби, кава, морські делікатеси, хутряні та шкіряні вироби, телевізори, мікрохвильові печі, аудіо- та відеомагнітофони тощо, тобто речі, які були не по кишені пересічному громадянину того часу. Однак і зараз Кабінет Міністрів України пояснює видозміну акцизного податку тим, що тепер до нього будуть входити сам класичний акцизний податок і додаткові платежі, які за своєю правовою природою прив'язані до акцизу: «тому що акциз – це податок на розкіш».

За результатами проведеного дослідження ми дійшли висновку, що ключовими функціями акцизного податку являються фіскальна та регулююча. Розглянемо на прикладі акцизного податку з тютюнових виробів практичну реалізацію таких функцій в Україні.

Для оцінки фіскального ефекту прослідкуємо динаміку надходжень акцизного податку з тютюнових виробів та їх частку у податкових надходженнях державного бюджету України (далі – ДБУ) (рис. 2).

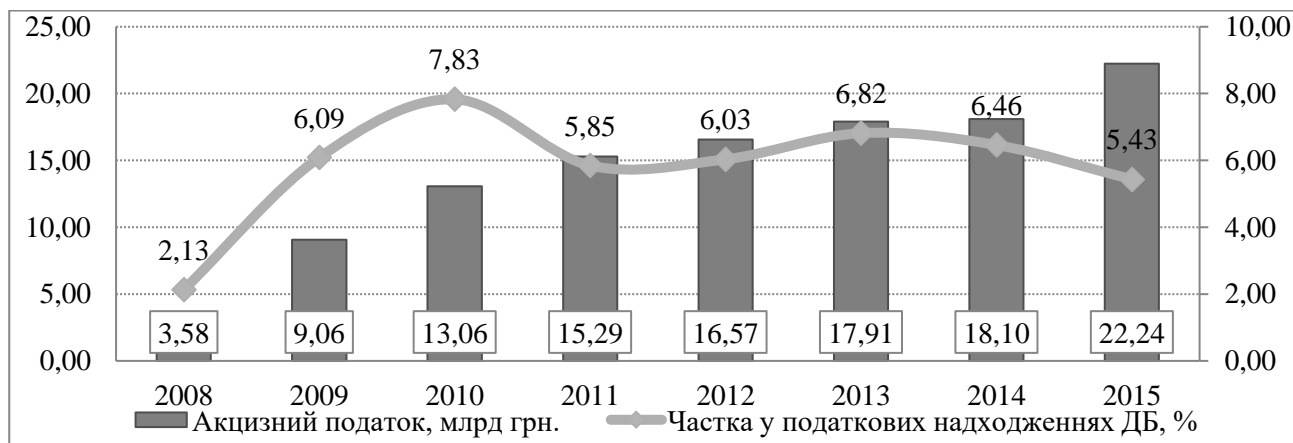

Рис. 2. Динаміка надходжень акцизного податку з тютюнових виробів до ДБУ за 2008-2015 рр. (розраховано та побудовано за даними [14])

З рис. 2 видно, що надходження до ДБУ акцизного податку за період з 2008 по 2015 роки характеризуються стабільним зростанням. Зокрема, за аналізований період надходження зросли з 3,58

до 22,24 млрд грн., тобто у 6,2 рази. При цьому частка акцизного податку у податкових надходженнях державного бюджету також збільшилася – у 2,5 рази. Цьому посприяло декілька факторів:

- незначне зростання обсягів імпорту підакцизних товарів, що наочно продемонстровано на рис. 3:

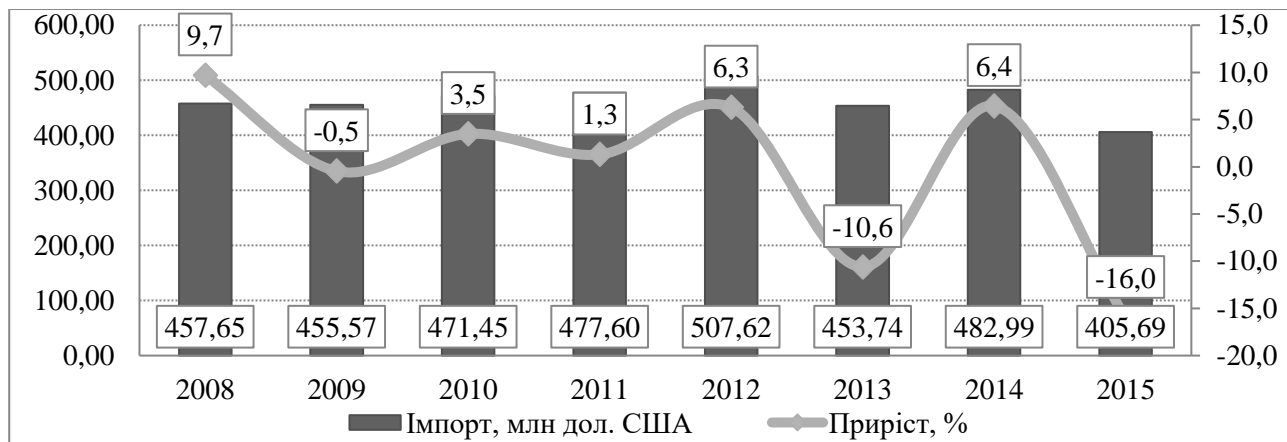

Рис. 3. Динаміка імпорту тютюнових виробів до України за 2008-2015 рр. (розраховано та побудовано за даними [15])

Слід зазначити, що із загальної картини вирізняються лише 2013 та 2015 роки, у яких спад імпорту становив 10,6 та 16,0% відповідно. Уряд пояснює падіння у 2013 році підвищенням специфічних ставок акцизного податку. Так, до 2015 року більша частка тютюнових виробів імпортувалася до України з Російської Федерації – переважно сигарети тих міжнародних торгових марок, які здійснюють свою діяльність в Україні, оскільки їм економічно вигідніше виробляти певні марки сигарет на власних підприємствах у Росії, а потім імпортувати їх до України, користуючись статусом безмитної торгівлі. За результатами 2015 року падіння імпорту становило 16,0%, а у натуральному виразі – 77,3 млн дол. США. Незважаючи на значне падіння, цей показник становив 1,08% від загального обсягу імпорту за цей період і порівняно із 2014 роком відбувся ріст на 21,86%.

- розширення об'єктів оподаткування: у 2013 році акцизним податком було обкладено усі види продукції, що містять тютюн; з 2015 року запроваджено акцизний податок для суб'єктів господарювання у розмірі 5% з роздрібного продажу підакцизних товарів (зокрема і тютюнових виробів, тютюну та промислових замінників тютюну);

- підвищення ставок акцизів – значними темпами ставки акцизів почали зростати саме з 2008 року, тобто з початком світової фінансової кризи 2008-2009 рр.; з вересня 2008 року специфічна та адвалерна ставки зросли більше ніж вдвічі; у липні 2009 року відбулось підвищення специфічної ставки у 1,5 рази, адвалерна ставка зросла на 25%; з липня 2010 року підвищили на 30% специфічні ставки на сигарети з фільтром; період з 2011 характеризується значним зростанням специфічних ставок на фоні зниження в 2013 році з 25% до 12% адвалерної ставки; у 2015 специфічні, адвалерні ставки, а також мінімальне акцизне податкове зобов'язання на сигарети без фільтру та з фільтром вчергове підвищили та зрівняли; з 2016 року відбулось збільшення специфічної ставки на тютюнові вироби, тютюн та його замінники, а також мінімальне акцизне податкове зобов'язання – на 40% [16].

Водночас варто відзначити стабільне падіння протягом цього періоду як виробництва вітчизняних тютюнових виробів, так і їх споживання в Україні загалом. Починаючи з 2008 року впевнено скорочується обсяг виробництва сигарет. Загальне падіння за період 2008-2014 рр. склало 44 млрд шт. або 51,16%. Однак, за результатами 2015 року відбулося незначне зростання – на 7,91%. Реалізація для внутрішнього споживання також скоротилася: з 119,4 млрд шт. у 2008 до 70,0 млрд шт. у 2013, тобто більш ніж на 41% [15; 18, с. 43].

Тому вважаємо, що вирішальну роль у зростанні надходжень акцизного податку до ДБУ відіграло саме значне підвищення ставок акцизного податку. Виходячи із вищевказаного, можна стверджувати, що відбувається успішна реалізація фіскальної функції цього податку.

З метою оцінки регулюючого впливу акцизного податку скористаємося програмним забезпеченням Excel. Для цього побудуємо графік залежності надходжень акцизного податку з тютюнових виробів від кількості курців (рис. 4).

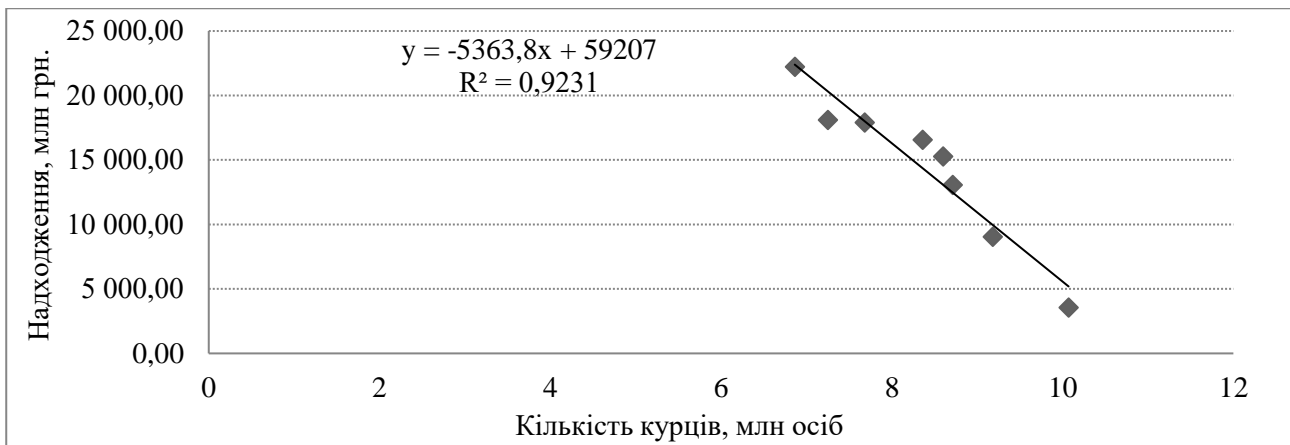

Рис. 4. Залежність надходжень акцизного податку до ДБУ від кількості курців (побудовано за даними [14], [17, с. 411])

Пряма, зображена на рис. 4, має від'ємний нахил, який вказує на існування протилежного зв'язку між надходженнями акцизного податку з тютюнових виробів і кількістю курців. Зв'язок між цими показниками може бути виражений у вигляді рівняння: $Y = 59207 + (-5363,8) \times X$ (де X – прогнозна кількість курців).

Таким чином, за нашими прогнозами, у 2016 році кількість курців складе 6,44 млн осіб. На основі отриманого прогнозного значення спрогнозуємо надходження акцизного податку із тютюнових виробів до державного бюджету України у 2016 році. Для цього отримане значення підставляємо у рівняння: $(-5363,8) \times 6,44 + 59207 = 24658,38$. Отже, за 2016 рік, згідно прогнозу, державна скарбниця повинна поповнитися на 24658,38 млн грн. У таблиці 1 наглядно наведено динаміку надходжень акцизного податку до ДБУ та кількість курців протягом 2008-2015 років.

Таблиця 1
Динаміка надходжень акцизного податку з тютюнових виробів та кількості курців в Україні за 2008–2015 рр. (розраховано та складено за даними [14], [17, с. 411], [18])

Рік	Кількість курців, млн осіб	Приріст, %	АП з тютюнових виробів, млн грн.	Приріст, %
2008	10,07	-35,03	3 578,43	46,60
2009	9,18	-8,84	9 061,93	153,24
2010	8,71	-5,12	13 063,98	44,16
2011	8,60	-1,26	15 292,38	17,06
2012	8,36	-2,79	16 572,35	8,37
2013	7,68	-8,13	17 911,69	8,08
2014	7,25	-5,60	18 101,48	1,06
2015	6,86	-5,34	22 235,38	22,84
2016 (прогноз)	6,44	-6,15	24 658,38	10,90

Скорочення масштабів поширеності тютюнопаління за період, що підлягав аналізу, на думку фахівців Міністерства охорони здоров'я, є результатом значного підвищення ставок акцизного податку та запровадження наприкінці 2012 року нормативних актів щодо заборони реклами тютюнових виробів, появи на пачках сигарет попереджень про їх шкідливість здоров'ю, заборона паління у громадських місцях. Зокрема, за нашими підрахунками, за результатами 2016 року кількість осіб, що палять, повинна зменшитись на 6,15%, при цьому надходження акцизного податку зростуть майже на 11%. Таким чином, регулююча функція акцизного податку наочно показує зменшення кількості курців, забезпечуючи при цьому, завдяки постійному зростанню ставок податку, значні надходження до державного бюджету України.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Проведене дослідження показало, що більшість науковців, з якими не можна не погодитись, серед основних функцій податків найбільш характерними для акцизного податку називають фіскальну та регулюючу. Водночас, окремі науковці

на власний розсуд виокремлюють, зокрема, соціальну та екологічну функції, що, на нашу думку, несуть однакове рольове навантаження, з яким може впоратись регулююча функція. Крім цього, слід зазначити, що у переважній більшості розглянутих наукових праць акцентується увага на тому, що визначальною функцією акцизного податку є регулююча. У зв'язку з цим, фахівці у цій галузі одним із напрямків реформування акцизного оподаткування вважають посилення ролі регулюючої функції акцизного податку. Однак, на наш погляд, на сьогодні цьому перешкоджає ряд факторів, зокрема:

- значний дефіцит Державного бюджету України: у 2015 році фактичний показник дефіциту бюджету склав 45,15 млрд грн., що становить 57,44% скоригованого планового показника, або 3,16% реального ВВП, і 57,87% фактичного показника 2014 року; держбюджет на 2016 рік затверджено з граничним розміром дефіциту 83,69 млрд грн. або 3,7% прогнозного ВВП;

- зростання державного боргу: за результатами 2015 бюджетного року сума державного внутрішнього та зовнішнього боргу склала 1333,86 млрд грн., що на 40,85% перевищує показник 2014 року, і становить 67,39% номінального обсягу ВВП та 93,26% реального; в бюджеті на 2016 рік граничний державний борг закладено в обсязі 1501,5 млрд грн. – 66,4% від ВВП;

- інфляційні процеси: з погіршенням соціально-економічних відносин з Російською Федерацією у 2014 купівельна спроможність громадян значно погіршилася, зокрема, у 2015 році інфляція становила 143,3%; держбюджетом на 2016 рік закладено інфляцію на рівні 12%;

- падіння валового внутрішнього продукту: спад за результатами 2015 року становив близько 11%; ДБУ-2016 засновано на оптимістичному прогнозі зростання ВВП на 2%, дещо песимістичніші прогнози у межах до 1% дають рейтингові агентства та інші міжнародні організації [14, 15, 19].

Зважаючи на вищенаведені проблеми національної економіки, такий вектор реформування видається малоймовірним. Вважаємо, що такі кроки необхідно здійснювати поступово, враховуючи соціально-економічне становище країни.

Література

1. Бандурка О.М., Понікаров В.Д., Попова С.М. Податкове право. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 312 с.
2. Саленков А.В. Правова природа акцизного збору / А.В. Саленков // Форум права. - 2008. - № 1. - С. 368-371.
3. Тегетаєва О.Р. Роль акцизного налогообложення в регулюванні економічних процесів // Пространство економіки. 2012. №2-2 С.60-64.
4. Налоги и налогообложение. 5-е изд. / Под ред. М.В. Романовского, О.В. Врублевской. СПб: Питер, 2009.
5. Юткина Т.Ф. Налоги и налогообложение: Учебник. М.: ИНФРА-М, 1998.
6. Трансформація акцизної політики в Україні / В.І. Коротун, С.С. Брехов, Н.В. Новицька та ін. – Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2014. – 72 с.
7. Коротун В.І. Перспективні напрями трансформації акцизної політики в Україні / В.І. Коротун // Акцизне оподаткування в Україні: реалії сьогодення та перспективи реформування: зб. матер. наук.-практ. круглого столу, 29 листопада 2013 р. – Ірпінь: Видавництво Національного університету ДПС України, 2013. – С. 98–104.
8. Сушкова О.Є. Система адміністрування акцизного податку в Україні / О.Є. Сушкова // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. - № 9(5). - С. 199-203.
9. Даценко Г.В. Соціальний аспект впливу акцизного податку на тютюнові вироби в Україні та країнах ЄС / Г.В. Даценко, В.В. Ємець // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. - 2014. - № 3(2). - С. 95-100.
10. Фінансове право України. Конспект лекцій. – Львів: Львівський національний університет ім. Івана Франка, 2009. – 271 с.
11. Коротун В.І. Акцизний збір в регулюванні споживання алкогольних напоїв та тютюнових виробів / В.В. Макаренко, В.І. Коротун // Таврійський науковий вісник : Науковий журнал. Вип. 67. – Херсон: Айлант. 2009. – С. 322–328.
12. Покатаєва О.В. Проблемні питання стягнення акцизного податку за Податковим кодексом України / О.В. Покатаєва // Форум права. - 2011. - № 2. - С. 745-749.
13. Кучерявенко Н.П. Курс налогового права: В 6-ти т. Особенная часть. -Т.IV: Косвенные налоги. –Х.: Право, 2007. -536 с.
14. Офіційний сайт Державної казначейської служби України. – [Електронний ресурс] - Режим доступу: treasury.gov.ua

15. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Податковий кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
17. Щорічна доповідь про стан здоров'я населення, санітарно-епідемічну ситуацію та результати діяльності системи охорони здоров'я. 2013 рік / за ред. О.С. Мусія. – К., 2014. – 438 с.
18. Контроль над тютюном в Україні. Другий Національний звіт [Текст] / К.: МОЗ України, ДУ «Український інститут стратегічних досліджень МОЗ України», 2014. – 128 с.
19. Закон України «Про Державний бюджет України на 2016 рік» від 25.12.2015 № 928-VIII із змінами та доповненнями [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19>
1. Bandurka O.M., Ponikarov V.D., Popova S.M. Podatkove pravo. Navch. posib. – К.: Tsentr uchbovoyi literatury, 2012. – 312 s.
2. Salenkov A.V. Pravova pryroda aktsyznoho zboru / A.V. Salenkov // Forum prava. - 2008. - # 1. - S. 368-371.
3. Tehetaeva O.R. Rol' aktsyznoho nalohooblozhenyua v rehulyrovanyu ekonomycheskykh protsessov // Prostranstvo ekonomyky. 2012. #2-2 S.60-64.
4. Nalohy u nalohooblozhenye. 5-e yzd. / Pod red. M.V. Romanovskoho, O.V. Vrublevskoy. SPb: Pyter, 2009.
5. Yutkina T.F. Nalohy u nalohooblozhenye: Uchebnyk. M.: YNFRA-M, 1998.
6. Transformatsiya aktsyznoyi polityky v Ukrayini / V.I. Korotun, S.S. Brekhov, N.V. Novyts'ka ta in. – Irpin': Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu DPS Ukrayiny, 2014. – 72 s.
7. Korotun V.I. Perspektyvni napryamy transformatsiyi aktsyznoyi polityky v Ukrayini / V.I. Korotun // Aktsyzne opodatkovannya v Ukrayini: realiyi s'ohodennya ta perspektyvy reformuvannya: zb. mater. nauk.-prakt. kruhloho stolu, 29 lystopada 2013 r. – Irpin': Vydavnytstvo Natsional'noho universytetu DPS Ukrayiny, 2013. – S. 98–104.
8. Sushkova O.Ye. Systema administruvannya aktsyznoho podatku v Ukrayini / O.Ye. Sushkova // Naukovyy visnyk Khersons'koho derzhavnogo universytetu. – 2014. - # 9(5). - S. 199-203.
9. Datsenko H.V. Sotsial'nyy aspekt vplyvu aktsyznoho podatku na tyutyunovi vyroby v Ukrayini ta krayinakh YeS / H.V. Datsenko, V.V. Yemets' // Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky. - 2014. - # 3(2). - S. 95-100.
10. Finansove pravo Ukrayiny. Konspekt lektsiy. – L'viv: L'vivs'kyy natsional'nyy universytet im. Ivana Franka, 2009. – 271 c.
11. Korotun V.I. Aktsyznyy zbir v rehulyuvanni spozhyvannya alkohol'nykh napoyiv ta tyutyunovykh vyrobiv / V.V. Makarenko, V.I. Korotun // Tavriys'kyy naukovyy visnyk : Naukovyy zhurnal. Vyp. 67. – Kherson: Aylant. 2009. – S. 322–328.
12. Pokatayeva O.V. Problemni pytannya styahnennya aktsyznoho podatku za Podatkovym kodeksom Ukrayiny / O.V. Pokatayeva // Forum prava. - 2011. - # 2. - S. 745-749.
13. Kucheryavenko N.P. Kurs nalohovoho prava: V 6-ty t. Osobennaya chast'. -T.IV: Kosvennye nalohy. –Kh.: Pravo, 2007. -536 s.
14. Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi kaznacheys'koyi sluzhby Ukrayiny. – [Elektronnyy resurs] - Rezhym dostupu: treasury.gov.ua
15. Ofitsiyyny sayt Derzhavnoyi sluzhby statystyky Ukrayiny [Elektronnyy resurs]. - Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
16. Podatkovyy kodeks Ukrayiny vid 02.12.2010 # 2755-VI iz zminamy ta dopovnennyamy [Elektronnyy resurs] – Rezhym dostupu : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
17. Shchorichna dopovid' pro stan zdorov'ya naseleennyua, sanitarno-epidemichnu sytuatsiyu ta rezul'taty diyal'nosti systemy okhorony zdorov'ya. 2013 rik / za red. O.S. Musiya. – К., 2014. – 438 с.
18. Kontrol' nad tyutyunom v Ukrayini. Druhyy Natsional'nyy zvit [Tekst] / К.: MOZ Ukrayiny, DU «Ukrayins'kyy instytut stratehichnykh doslidzhen' MOZ Ukrayiny», 2014. – 128 s.
19. Zakon Ukrayiny «Pro Derzhavnyy byudzhnet Ukrayiny na 2016 rik» vid 25.12.2015 # 928-VIII iz zminamy ta dopovnennyamy [Elektronnyy resurs] - Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/928-19>

Рецензент: Волохова І.С., д.е.н., професор кафедри фінансів Одеського національного економічного університету.